

De Dom van Duivendrecht, 22 augustus 2004

De schemering hangt over de Rijksstraatweg in Duivendrecht. Het is zes uur op een druilerige avond in december van het jaar 1961. Op mijn brommer haast ik me naar Amsterdam, nadat ik de pastoor beloofd heb, morgenochtend terug te komen. 'Zonder mijn stencilmachine weet ik me geen raad, dus laat me niet in de steek alsjeblieft.' 'U kunt op me rekenen pastoor, de onderdelen zijn op voorraad net als de inkt en de stencils, rond elf uur ziet u me weer.'

De Kaptein Mobilette zet ik met het kabelslot aan de boom voor de deur in de Lekstraat, loop snel de drie trappen op waar het gezin, dat reeds aan tafel zit voor de avondmaaltijd, op mij wacht. Alle blikken en vragende ogen zijn op mij gericht, die willen zeggen: 'Je komt zeker zo laat nog van een klant.' Ik voel me belangrijk, want ik werk en verdien geld, kom later thuis dan anderen en hoef geen verantwoording af te leggen. Nou ja, geen verantwoording? 'Waar kom je vandaan, waar zat je,' vraagt mijn vader. 'In Duivendrecht, bij de pastoor van de Urbanusparochie. Hij heeft problemen aan de Geha stencilmachine, waarvan de inkttoevoer niet goed werkt. Morgen ga ik weer terug en neem onderdelen mee van de zaak, die ik nodig heb om de machine weer goed te laten werken.' 'Oh ja pap, de pastoor vraagt of hij voor de parochie geen gratis inkt en stencils kan krijgen. Ik heb gezegd dat ik het zou vragen, wat vindt u?' 'Ik maak wel een prijsje. Neem de spullen morgen maar mee dan regel ik het wel verder met de pastoor.' Mijn broers en zussen luisteren ademloos naar mijn verhalen die ik bespreek met mijn vader. Het is sowieso altijd rustig onder het eten bij ons, omdat mijn ouders al heel lang geleden hebben ingesteld dat er tijdens de maaltijden door het dertien koppige gezin wordt gezwegen. Juist op die momenten is er stilte vereist, daar met zoveel mensen in huis het meestal een kakofonie van geluiden is. Mijn moeder rijdt met de serveerboy langs de vier tafels welke in de achterkamer staan en waar drie personen per tafel op hun eten wachten. Als we klaar zijn met eten gaan we met z'n allen het rozenhoedje bidden. Achter onze stoel knielen we neer en raffelen de onzevaders en weesgegroetjes af, dat wil zeggen we proberen het snel te doen omdat de straat en onze eigen bezigheden lonken. Helaas remt pap onze gehaastheid, die wat hem betreft alleen maar averechts werkt. Na het bidden doen we eerst allemaal onze taak, zoals het afruimen, spoelen, afwassen, kleintjes naar bed brengen, schoenen poetsen en al de zaken die moeten worden gedaan in een huishouden van zo een groot gezin.

De volgende dag rijd ik weer naar Duivendrecht met mijn gereedschapskoffer achter op de brommer, met als extra de half gratis spullen die de pastoor zo onbescheiden vroeg. Ik fiks de reparatie aan de stencilmachine terwijl de pastoor erbij staat te kijken, alsof hij het de volgende keer zelf kan repareren. De koffie en koekjes die de huishoudster komt brengen zijn altijd goed voor een kwartiertje pauze, die de pastoor gebruikt om mij uit te horen hoe het thuis in ons gezin gaat.

We hebben nog een klant daar in dat boerendorp Duivendrecht. Het mooie klooster aan het einde van de Kloosterstraat met het eenvoudige ronde plein

ervoor en het grote grijze beeld van de engel Michaël. Eens in de twee maanden worden de schrijfmachines door ons schoongemaakt en voorzien van nieuwe schrijflinten. De ontvangst is altijd bijzonder omdat ik nooit iemand anders zie dan die éne persoon die mij binnenlaat, voorgaat naar een kleine heldere kamer en me voorziet van koffie en kaakjes. De zusters Kapucinessen van de Heilige Clara is een orde die in afzondering, zonder enig contact met de buitenwereld, bidden en werken binnen de kloostermuren. Alleen deze ene zuster, de abdis, heeft dispensatie om naar buiten te treden. Ze loopt voor me uit en wijst de weg waar ik moet zitten. Onderweg lopen we langs de deuren, voorzien van kleine ronde vensters, die nooit opengaan in het bijzijn van niet-Kapucinessen.

Nóg veel eerder kom ik als Amsterdamse jongen in Duivendrecht. Vanaf mijn zevende jaar voetbal ik bij Amstelzwaluwen, op het Buitencentrum langs de Amstel, recht tegenover de begraafplaats Zorgvliet. De jeugd van deze katholieke voetbalvereniging speelt zijn partijtjes louter en alleen tegen gelijkgestemden. We komen dus nooit in contact met andersdenkenden, die ons wel eens op onjuiste gedachten kunnen brengen en dus op het verkeerde pad, en ons een zekere plaats in de hemel zouden versperren. In de deelgemeente Duivendrecht, dat samen met Ouderkerk-Oost, 'Ouder Amstel' vormt, zijn twee voetbalverenigingen. Het protestantse *Tavenu*, dat alleen op zaterdagmiddag voetbalt en de katholieke vereniging *ODA*. Beide clubs hebben één enkel veld die vlak naast elkaar liggen en waarop doordeweeks de koeien in alle rust grazen.

In 1974 wordt kapelaan Laan in Duivendrecht tot pastoor benoemd. Deze gematigd traditionele, beetje wereldvreemde, priester ziet het vooral als zijn opdracht om het kerkgebouw te behouden in deze roerige tijden, waarin te veel mooie oude gebouwen, boerderijen en kerken worden gesloopt ten behoeve van de industriële opmars. De commerciële 'afgod' bepaalt, dat bijna alles is toegestaan ten behoeve van de financiële welvaart, die voor ons allen in het verschiet ligt. Het oude slopen, het nieuwe bouwen dus! Pastoor Laan krijgt door zijn drammerigheid veel geld los en zorgt in ieder geval dat het onderhoud, wat behoorlijk achterstallig is, weer op een redelijk peil wordt gebracht. Dat de conditie weer op een normaal niveau is, wordt van extra groot belang als de Nederlandse Spoorwegen het kerkgebouw

voor drie miljoen gulden wil kopen om het vervolgens te slopen ten behoeve en aanleg van een nieuwe station voor de trein en metro.

Omdat de kerk in een goede staat verkeert en de verzekerde waarde veel hoger ligt, komen de partijen tot een andere slotsom. Het tracé van de spoorwegen wordt een beetje verlegd waardoor de kerk kan blijven bestaan. Vanaf dat moment denderen de trein- en metrostellen continue langs het gespaarde Godshuis. Met pastoor Laan wordt de zakelijke relatie bestendigd, die uitmond in nog meer bedelarij en gratis spullen, die wij overigens met een mengeling van graagte en weezin leveren. Het kerkgebouw beschouwt pastoor Laan als een persoonlijk eigendom, waar hij min of meer de baas over speelt om zijn gedachtegoed in perfecte staat te houden. Hij stelt voorwaarden bij het gebruiken van dat gemeenschappelijk goed, alles gaat via hem.

Eens kwam ik weer voor een reparatie, met uiteraard de gratis supplies en stelde op een beminnelijke manier mijn voorwaarden aan deze kosteloze accessoire. 'ik zou graag in de kerktorens willen rondwandelen en foto's maken van wat ik zie.' 'Maar Frans, dat is bijna onmogelijk. Er is haast niet te lopen en alles is kruip door sluip door, je stoot je hoofd, kleine ramen zijn stuk en er lopen muizen rond.' 'Het maakt me niet uit pastoor, ik ben wel wat gewend en zal voorzichtig zijn.' 'Oh ja Frans, dan is er nog wat, ik ben zelf nooit in de torens geweest, doe alsjeblieft heel voorzichtig, ik kan er problemen mee krijgen.' 'Ik beloof het pastoor, en ik zal u ook enkele fotoafdrukken geven.' 'Dat is afgesproken, ga je gang. Achter die witte deur is het begin van jouw ontdekkingsreis. Pas op, vlak om de hoek ligt een balk waar je overheen moet stappen en vlak daarna weer een waar je onderdoor moet, succes.'

'n Uurtje ben ik boven en kijk mijn ogen uit. Alleen al het uitzicht vanuit deze situatie op bepaalde punten uit de omgeving verbaast me, zo had ik Duivendrecht nooit gezien. Muizen schieten voorbij en vleermuizen dwarrelen van venster naar venster. Inderdaad zijn sommige ramen gebroken, waarvan het glas onder een dikke laag stof op de grond ligt. Ik fotografeer alles wat los en vast zit, maar geniet vooral van mijn uitzonderingspositie en de wetenschap dat ik een van de weinige mensen ben met het voorrecht hier te mogen rondscharrelen.

Op één april 1973 kom ik in Duivendrecht wonen. Heel snel al belt pastoor Laan onaangekondigd aan. 'Omdat jullie als katholiek staan ingeschreven heet ik je namens de hele roomse gemeenschap van Duivendrecht hartelijk welkom. Is jullie dochtertje gedoopt?' Ik slik even, niet dat ik hoeft te ontkennen, maar waar bemoeit die man zich mee. In zijn optiek is het misschien toegestaan dit te vragen, maar in de mijne niet. Vlug antwoord ik hem positief en voeg er aan toe weinig tijd te hebben om hem langer te woord te staan. Pff, wat een man, de volgende keer zijn we niet thuis.

Gauw weet de onbescheiden pastoor Laan mij te vinden als zijn stencilmachine of ander kantoorattribuut weigert en er een vakman bij moet komen. Er zijn momenten dat ik me zéér onprettig voel en het liefst onzichtbaar wil zijn voor zijn toenadering. Maar ach, hij doet ook zijn werk en is daar behoorlijk gedreven onder, het zij zo.

Na mijn scheiding verhuis ik in november 1988 naar de flat Hazelaar. Tien jaar woon ik daar met veel plezier. Ik krijg een tip over het bouwen van een

appartementencomplex langs de Rijksstraatweg, ik ben meteen enthousiast en wil coûte que coûte op deze plek in Duivendrecht wonen. Aan de oostzijde van de straatweg komt een gebouw met ongeveer dertig appartementen, terwijl aan de kant van Amsterdam er een wordt neergezet met niet meer dan dertien flats. In dit laatste blok wil ik graag wonen, schrijf me in, en hoop op een goede beslissing. Het positieve bericht komt op het moment dat ik in de Hazelaar in bad zit. Eurowoningen belt om me te vertellen dat mijn tweede keus wordt toegewezen. Zelden heb ik mij zo euforistisch gevoeld als op dat moment. Ik bel iedereen met wie ik mijn blijdschap kan delen, waarna ik kan beginnen met de voorbereidingen van de verhuizing, die pas over ruim een jaar zal plaatsvinden. 13 oktober 1998 krijg ik de sleutels van mijn nieuwe woning aan de Kruidenommegang.

Vanuit mijn appartement kijk ik uit over de Rijksstraatweg in de richting van de Urbanuskerk. Dat wil zeggen 's winters zie ik de torens van het kerkgebouw, terwijl in de zomer ze aan het zicht zijn onttrokken door de hoge bomen die langs de straatweg staan. Recht tegenover mijn huis staat een schitterende boerderij uit achttienhonderd zo veel, waar de grazende koeien en blatende schapen voor een landelijke atmosfeer zorgen. De drie flinke kersenbomen die in onze gemeenschappelijke tuin staan bloeien in de maand mei, waarna in juni honderden spreuwen en ander vogelgebroed de bomen in enkele dagen leegeten. Zomers én 's winters heb ik vanuit mijn woning geen enkele last van horizonvervuiling omdat vanaf de eerste verdieping alle lelijkheid van de Bijlmer aan het ook onttrokken is. Ik woon op de mooiste plek van Duivendrecht, qua woning, ligging, rust en ook erg belangrijk, bereikbaarheid. Als je dan met een dertiental mensen een verplichte vereniging vormt, waarin elkanders belangen verzameld zijn, ook nog redelijk goed kunt opschieten, dan woon je op z'n zachts gezegd prettig.

In de zomer 2004 horen we in de verte marsmuziek. Misschien een feestje hier of daar, een trouwerij of gouden bruiloft. Mogelijk is er iets te vieren bij de voetbalclub CTO'70, links van de straatweg, of is er een opening van het een of ander. Groepjes mensen lopen richting Urbanuskerk en vermoeden dus dat daar wat aan de hand is. Op het balkon vragen we aan de buurvrouw of die soms weet wat en waar iets aan de hand is. 'Ik geloof dat de kerk honderdvijfentwintig jaar bestaat Frans, ik las dat in de *Amstelgids*.' Honderdvijfentwintig jaar geleden werd de pas gebouwde kerk ingezegend en dat vieren ze nu met o.a. een processie. Blijkbaar is het weer mode, om dit oude bindmiddel van katholieke saamhorigheid op deze manier te vieren. Enkele priesters in witte gewaden lopen vooraan de stoet, begeleid door misdienaars met wierookvaatjes die ze heen en weer zwaaien en een ouderwetse kerkgeur achterlaten. Jonge meisjes in helderwitte zomerjurken strooien uit hun rieten mandjes rozenblaadjes over straat, waar de processie overheen loopt. Vier sterke mannen torsen een draagbaar met een beeld van Maria, omdat het vandaag precies vijftig jaar geleden is dat de toenmalige paus Pius XII het liturgische Mariafeest instelde. Daar weer achter marcheert de muziekmfanfare *Wilhelmina* uit Volendam. In hun zwarte broeken en rokken met witte biezen lopen ze achter de vaandeldrager die de maat aangeeft aan

de trommelaars, trompetters en andere muzikanten van de band. Helemaal achteraan lopen de burgers, die zich geroepen voelen mee te delen in de blijdschap en de verering van Maria. Een echte processie beleven we hier, die we alleen nog maar in het zuiden van Europa tegenkomen, en sinds 1989 bij de wet in Noord-Nederland weer is toegestaan. Hopelijk komt deze traditie weer in zwang, want uiteindelijk heeft het met onze cultuur te maken. Of je nu gelooft of niet. Of je nu bij de ene kerk hoort of bij een andere, het blijft cultuur wat we niet zomaar bij het vuilnis moeten zetten. Ik vind het in ieder geval mooi om te zien.

Er is anno 2004 gelukkig geen gevaar meer dat de Urbanuskerk wordt bedreigd door sloop. Ondanks ontkerkelijking en secularisatie zal dit gebouw worden gespaard, sterker: de aanliggende boerderijen die wat de gemeente betreft, gesloopt moesten worden, zijn door actiegroepen van de ondergang gered en worden gerestaureerd. Er is in de laatste vijftig jaar in Duivendrecht niet alleen veel gebouwd, maar ontzettend veel moois en authentieks gesloopt. Ons tijdsgewricht zegt nu: afblijven en opknappen, we hebben nog zo weinig meer.

Frans Lem